

1. melléklet a 114/2013. (IV. 16.) Korm. rendelethez

Vas Megyei Cserésmányzati Birtokai Rész	
Dátum:	2016-03-22
Szám:	Mélt: 55-13/2016

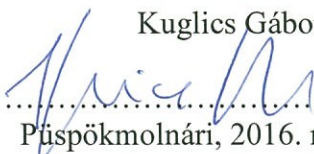
Javaslat

„A Festetics-család szellemi öröksége”

[települési/tájegységi/megyei/külhoni magyarság] értéktárba történő felvételéhez

Készítette:

Kuglics Gábor

.....
Püspökmolnári, 2016. március 7.

I.

A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve: Kuglics Gábor
2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:
Név: Kuglics Gábor
Levelezési cím: 9776 Püspökmolnári, Kossuth L. u. 86.
Telefonszám: 30/5200-593
E-mail cím: gabor.kuglics@gmail.com

II.

A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése: A Festetics-család szellemi öröksége
2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása
 agrár- és élelmiszergazdaság egészség és életmód épített környezet
 ipari és műszaki megoldások kulturális örökség sport
 természeti környezet turizmus és vendéglátás
3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye: Vas megye területe, ezen belül elsősorban Simaság, Bérbaltavár, Szeleste, Bogát (Szombathely), Püspökmolnári, Kőszeg, Sopron-Nagykanizsa közti vasútvonal
4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik
 települési tájegységi megyei külhoni magyarság
5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása

A gróf Festetics-család Vas megyei kötődésű tagjai:

A horvátországi eredetű Festetics család Magyarországra beköltözött első tagja, **Pál** (1590-1640) 1634-ben a Batthyány család birtokában lévő Németújvár várnagya és ispánja volt. Fia, **(II.) Pál** (1639-1720) a keszthelyi várkapitány özvegyével kötött házassága után vetette meg a családi birtok alapját. Két fia közül az idősebb, József a déghi, a fiatalabb, Kristóf pedig a tolnai ág megalapítója. Mindketten Ságón (ma: Simaság) születtek.

József (1691-1757) lovassági tábornok, Mária Terézia hadvezére és tanácsosa, Béri Balogh Ádám kuruc brigadéros sógora volt. Baltaváron (ma: Bérbaltavár) az 1770-es években kastélyt és 1754-ben templomot építtetett, utóbbinak a kriptájában nyugszik (több családtagjával együtt).

Kristóf 1737-1740 között megszerezte a régi Vas megyei család, a Gersei Pethők hatalmas birtokait. Közéleti tevékenységet Zala és Somogy vármegyékben, ill. Pozsonyban fejtett ki. Kristóf fia, a szintén Ságón született **(III.) Pál** (1722-1782) jelentős közéleti pályát futott be, 1756-ban a bécsi Udvari Kamara, 1762-ben a Magyar Kamara tanácsosa, 1772-től pedig a Magyar Kamara alelnöke volt.

Pál fia, a Ságón született **I. György** (1755-1819) megalapította a keszthelyi gazdasági tanintézetet, a Georgicont, majd a Helicon-ünnepélyek megrendezésével kora íróival és költőivel került szoros kapcsolatba. 1782-ben vette feleségül a Molnáriban (ma: Püspökmolnári) élő jakabházi Sallér Juditot, mely házassággal szintén hatalmas birtokhoz

jutott. Egyetlen fiuk, **László** szintén Ságon született (élt 1785-1846).

László egy Honenzollern-hercegnőt vett feleségül (aki a püspökmolnári templom kriptájában nyugszik), akitől egy lánya és 3 fia született. Középső fia, **II. György** volt, aki tanulmányainak egy részét Szombathelyen végezte. Később Vas vármegye főispáni helytartója, majd az Országos Magyar Gazdasági Egyesület elnöke, a kiegyezés után, 1867-71. között a király személye körüli miniszter volt. Tárcájáról lemondva molnári kastélyába vonult vissza. Az OMGE elnökeként egyik kezdeményezője és lobbistája volt a Sopron-Nagykanizsa közti vasútvonal megépítésének, amely 150 évvel ezelőtt, 1865-ben nyílt meg, bekapcsolva megyénket a vasúti forgalomba. 1869-ben megkapta a korszak legnagyobb kitüntetését, a Szent István Rend nagykeresztjét. 1870-ben valóságos belső titkos tanácsossá nevezték ki, 1870-76. között Erzsébet királyné magánvagyonának kezelője volt. 1872-ben koronaörré választották. A gróf Vas vármegye egyik legtöbb adót fizető birtokosa volt, hatalmas vagyonából számos iskolát támogatott (szombathelyi katolikus főgimnázium, vasvári katolikus népiskola, gersei és szenttamási (ma: Püspökmolnári) iskola). Alapító tagja volt a Vasvármegyei Régészeti Egyletnek, Molnáriban pedig a Nagyboldogasszonyhoz címzett apátságot alapított. Holttestét Bécsből az általa szorgalmazott vasútvonalon hozták Molnáriba; ideiglenesen a szenttamási katolikus templom kriptájában temették el, majd a molnári temetőben díszsírhelyet kapott. Sírja a Nemzeti Sírkert része.

Festetics (I.) György öccse, **Imre** (Ság, 1764- Kőszeg, 1847) előbb katonáskodott, majd híres genetikus lett. 1803-tól juhtenyésztő kísérletekbe fogott, majd az ő felhívására alakult meg a „Vasi Juhtenyésztő Társaság” (1815-20) a kontinens második állatnemesítő szervezete. Ő használta először a „genetika” kifejezést, felismerte az öröklés alapelveit, megfogalmazta a mutáció alapjait, stb. Viselkedési megfigyeléseivel az etológusok előfutára volt. Nézetei azonban az 1980-as évekig feledésbe merültek. Fia, **Miklós** (1794-1857): nemzetőr őrnagy, Somogy megyei birtokos, országgyűlési képviselő. 1794-ben Kőszegen született.

Festetics Andor (1843-1930): jogász, politikus, előbb Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye főjegyzője, majd Vas megyei birtokos. Megvásárolta az alsószelestei birtokot, befejezte a kastély építését, majd mintegy 500 féle növénykülönlegességből álló arborétumot alakított ki az épület körül. A Szabadelvű Párt programjával Felsőőr országgyűlési képviselője 1892 és 1896 között, 1897-től 1902-ig a főrendiház tagjaként tevékenykedett. Az Wekerle- és a Bánffy-kormány földművelésügyi minisztere volt (1894. július–1895. november). Miniszteri idejére esik a Rába-szabályozási munkák befejezése, a phyloxera elleni védekezés, a mezőrendőri törvény életbe léptetése és az élelmiszerhamisítás elleni fellépés.

Festetics Dénes (1813-1891): 1856-ban megvásárolta a bogáti uradalmat, majd az építészetnek hódoló földbirtokos a saját tervei alapján megkezdte a ma álló kastély felépítését. Az angol gótikus stílusú, 64 szobás kastély 4 év alatt készült el. Feleségével együtt támogatták az emberbaráti kórházat, hagyatékukból a kórház gyógyíthatatlan betegeit látták el. A grófné Szentkirályon óvoda céljára telket vásárolt.

Festetics Kálmán (1847-1928): cs. és kir. kamarás, főrendiházi tag. 1914-ben 100 ezer koronás adományt tett a Vöröskereszt javára, bogáti kastélyát a háborús sebesültek ápolása céljára ajánlotta fel.

Festetics Sándor: 1848 előtt vásárolta meg Kőszegen a ma Chernel-házként ismert épületet (felesége: Chernel Katalin volt). 1867-ben fiával, Elekkel együtt Kőszeg város díszpolgárává választotta. 1869-ban ő lett a Kőszegi Önkéntes Tűzoltó Egylet főparancsnoka. 1871-ben bekövetkezett halálakor végrendeletileg a szegények javára jelentős adományt tett. Kőszegen temették el, síremléke elpusztult. Fia, **Festetics Elek** (1834-1916) pénzügyi tanácsosként tevékenykedett Kőszegen. Ő volt a helyi lövészegylet első főlövész mestere, majd apja halála

után a tűzoltó egyesület főparancsnoka. 1916-ban halt meg, Kőszegen temették el. Öccse, **Sándor** (1835-1871) Kőszegen költőként ismert.

A Festeticsek épített öröksége:

A simasági kastély: a sági birtokot valószínűleg Festetics (II.) Pál szerezte meg a 17. század végén, a család U alakú, egyemeletes barokk kastélya a 18. század közepén épülhetett, melyben számos családtag született. A Festeticsek birtokolták 1840-ig, itt volt a családi könyvtár és levéltár is.

A bogáti kastély: a 19. század elején épült neoklasszicista stílusban. 1856-ban gr. Festetics Dénes kibővítette és átépítette romantikus angol-gót stílusban. A következő birtokosa gr. Festetics Kálmán volt. A kastélyban fegyvergyűjtemény, antik bútorok, keleti szőnyegek, festmények voltak, 9 hektáros arborétumszerű kert és szökőkúttal ékesített barokk park vette körül, a Rumi út irányából vöröstölgyekkel szegélyezett úton lehetett megközelíteni. Az épület a társasági élet (vadászatok, bálók) színtere volt egykoron, jelenleg szociális otthon, védett parkjában 28 fenyőféle (köztük mamutfenyők) és 60 féle lombos fa és számos díszcserje található.

Az alsószelestei kastély: Szentgyörgyi Horváth László építtette romantikus stílusban 1855-ben, majd 1871-ben került gróf Festetics Andor tulajdonába. Ő kül- és belföldről hozatott növényekkel az angolparkját valóságos arborétummá fejlesztette, amely a következő tulajdonosok alatt is folytatódott. Ma védett terület.

A bogáti és a szelestei kastélyok architektonikus megoldásai sok hasonlóságot mutatnak az 1927-ben lebontott (rába)molnári kastéllyal, mely a 19. században szintén a Festeticsek kezén volt.

Baltavári templom: a régi templom helyén 1754-ben Festetics József tábornok építtette, majd a templomban lévő kriptába temetkezett. Később a család több tagja is itt lelt végső nyugalomra.

Festetics (II.) György és felesége, Erdődy Eugénia sírja Püspökmolnáriban a régi molnári temetőben (ma a róla elnevezett: Festetics György utcában): a Nemzeti Sírkert része

A Sopron-Nagykanizsa közti vonal: a Déli Vasút nevű társaság vonalát 1865-ben nyitották meg, ennek előkészítéséből és megvalósításából Festetics (II.) György is kivette a részét. Ez volt Vas megye első vasútvonala. Az akkoriban épült állomásépületek egy része ma is áll: Pácsony, Püspökmolnári, Acsád, Bük.

A fentieken túl a család tagjai kegyúrként plébániákat, templomokat tartottak fenn, oktatási és kulturális intézmények működését támogatták, gazdálkodtak, közéleti szerepet játszottak és társasági életet éltek, politizáltak, gyakran a rászorulóknak részére pedig adakoztak is.

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett

A Festetics-család tagjai a 18. századtól a 20. század első feléig jelentős szerepet játszottak hazánk, és ezen belül Vas megye életében. Birtokközpontjuk kezdetben megyénkben volt, ám később is jelentős itteni birtokokkal rendelkeztek, melyen megélhetést biztosítottak az ott élőknek, ott dolgozóknak. Több egykori kastélyuk ma is áll, továbbá számos intézmény (templom, plébánia, iskola, múzeum, stb.) köszönheti létrejöttét vagy megmaradását valamely Festetics-családtagnak. Közülük többen választott vagy kinevezett tisztségviselőként álltak helyt, ketten a miniszteri bársonyszélig emelkedtek. Némely családtag a hadsereg, mások a kertkultúra és a genetika terén tették le a névjegyüket. Festetics (II.) György jelentős szerepet vállalt Vas megye első vasútvonalának megépítésében; sírja pedig a Nemzeti Sírkert része. A másik miniszteri tisztséget viselt családtag, Festetics Andor pedig a Rába-szabályozás kapcsán alkotott maradandót megénk számára.

Ez a sokrétű, több évszázadon átívelő és Vas megyéhez szervesen kötődő családi „életmű” méltó arra, hogy megyei értéknek tekintsük.

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források):

Családtörténet, genealógia:

Szabó Dezső: A herceg Festetics-család története (Budapest, 1928.)

<http://patricus.info/Rodokmeny/Festetics.txt>

<http://www.festeticspalota.hu/tortenelem/a-festetics-csalad-tortenete.html>,

https://hu.wikipedia.org/wiki/Festetics_csal%C3%A1d

Festetics (II.) György életrajza:

Kuglics Gábor: Egy kevésbé ismer vasi miniszter: gróf Festetics György. In: Vasi Szemle 2013/2. szám

Sírja, mint a nemzeti sírkert része: <http://nori.gov.hu/nemzeti-sirkert/puspokmolnari/molnari-temeto/festetics-gyorgy/7073>

Festetics Imre életrajza: Szabó T. Attila: „Csak a láng terjesztheti a lángot...” Festetics Imre (1764-1847). In: Vasi Szemle 1991/1. szám.

Festetics Sándor és Elek életrajzához: Jenkei Ede: Kőszeg díszpolgárrá fogadta őket. (6.) In: Kőszeg és Vidéke 1997. júl. 7. 9. o.

A Festetics-kastélyokhoz: Katafai-Németh József: Vas megye kastélyai és kúriái I. (Sárvár, 2006.) és Virág Zsolt: Magyar kastélylexikon 5. Vas megye kastélyai és kúriái (Bp., 2004.)

8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe: -

III.

MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja
2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek
3. A javaslatához csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja

A Festetics-család címere (forrás:

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c1/Grb_obitelji_Fe%C5%A1teti%C4%87.jpg)

anno 1213

Festetics György sírja a régi molnári temetőben:

NYILATKOZAT

Alulírott Kuglics Gábor (9776 Püspökmolnári, Kossuth L. u. 86. szám alatti lakos kijelentem, hogy a jelen dokumentációhoz a Festetics-sírról mellékelt fotó saját készítésű, és annak a Megyei Értéktár Bizottság általi felhasználásához hozzájárulok.

Püspökmolnári, 2016. március 7.

Kuglics Gábor

